

با

امام علی علیه السلام

از کودکی تا شهادت

(در نهج البلاغه)

تهیه و تنظیم: انسیه صبوری

صبوری، انسیه، ۱۳۲۵ -

با امام علی (ع) از کودکی تا شهادت (در نهج البلاغه) / تهیه و تنظیم انسیه صبوری ..

قسم: شفق، ۱۳۸۴

۴۲۴ ص.

ISBN: 964 - 485 - 054 - 8

۲۵۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.

کتابنامه ص ۴۱۷ - ۴۲۳؛ همچنین بصورت زیر نویس.

۱. علی بن ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. ۲. علی بن ابیطالب (ع)،

امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - نقد و تفسیر. الف. عنوان.

۲۹۷/۹۵۱

ب ۲ ص / BP ۲۷

۱۳۸۲

با امام علی (ع) از کودکی تا شهادت (در نهج البلاغه)

تهیه و تنظیم: انسیه صبوری

ناشر: انتشارات شفق

تیراژ: ۲۰۰۰

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۴

چاپ: اعتماد

۲۵۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۲۳	مقدمه
	بخش اول: بیست و سه سال همگامی با پیامبر ﷺ از تولد مولا تا رحلت
۳۱	حضرت رسول
۳۲	خداشناسی
۳۳	وصف پیامبران آسمانی و پیامبر اسلام ﷺ و اهل بیت علیهم السلام
۳۴	دوران جاهلیت و نعمت بعثت
۳۵	سوابق درخشان شجاعت و فضائل امام علی (ع)
۳۸	ویژگیهای پیامبر ﷺ
۳۹	امیرالمؤمنین بجای پیامبر
۴۰	افشای دشمنیهای قریش و استقامت پیامبر ﷺ
۴۱	یاد مشکلات هجرت
۴۲	افشای ادعاهای دروغین معاویه
۴۵	سرنوشت امت اسلام بعد از پیامبر ﷺ
۴۶	فهم درست سخن پیامبر ﷺ
۴۷	جایگاه علم غیب
۴۸	وصف اصحاب پیامبر ﷺ
۴۹	یاد مبارزات دوران پیامبر ﷺ

۴۹.....	ره آورد بعثت پیامبر ﷺ
۵۰.....	بهترین الگو از میان پیامبران
۵۴.....	فلسفه بعثت پیامبر ﷺ
۵۴.....	در سوگ پیامبر ﷺ
۵۵.....	اندوه جاودانه
۵۶.....	دعا برای پیامبر ﷺ
۵۹.....	بخش دوم: امام علی علیه السلام و ۲۵ سال سکوت
۶۰.....	غدیر
۷۹.....	فصل اول: آشنائی با اهل بیت پیامبر
۸۰.....	ضرورت امامت پس از پیامبر ﷺ
۸۰.....	فضائل اهل بیت پیامبر ﷺ
۸۱.....	جایگاه آل محمد
۸۱.....	اهل بیت علیهم السلام گنجینه علوم خداوند
۸۲.....	ویژگی اهل بیت علیهم السلام
۸۲.....	درهای دانش
۸۲.....	راه رستگاری
۸۳.....	نور اهل بیت علیهم السلام
۸۳.....	ضرورت اطاعت
۸۳.....	تداوم امامت
۸۵.....	فصل دوم: ویژگیها و فضائل امام علی علیه السلام

۸۶.....	شرائط رهبر اسلامی
۸۷.....	شناساندن عترت پیامبر ﷺ
۸۷.....	عظمت امامان
۸۸.....	دانایان علم قرآن
۸۹.....	قرآن ناطق
۸۹.....	فصاحت و بلاغت اهل بیت ﷺ
۹۰.....	چراغی در تاریکی
۹۰.....	آگاهی ژرف امام
۹۰.....	مرد عمل
۹۰.....	علوم بی پایان امام علیؑ
۹۳.....	فصل سوم: امام علیؑ و حکومت ابابکر و عمر و عثمان و... سکوت.....
۹۴.....	ویژگیهای پیامبر اسلام ﷺ
۹۵.....	مظلومیت و تنهایی امام علیؑ
۹۵.....	فلسفه سکوت
۹۶.....	روزگار پس از پیامبر ﷺ
۹۸.....	فراموشی مردم از پیمان روز غدیر
۹۸.....	علل و عوامل غضب خلافت
۱۰۰.....	گفتگو در روز شورا
۱۰۱.....	پرهیز از اختلاف و پراکندگی
۱۰۲.....	گفتگوی انصار و مهاجرین در سقیفه

شکوه از ابابکر و غضب خلافت	۱۰۳
علت سکوت و کنارگیری از خلافت	۱۰۴
امام الگوی ساده زیستی و غضب فدک در زمان ابابکر	۱۰۴
شکوه‌ها از ستمکاری امت	۱۰۷
شکیبایی امام علیه السلام در زمان خلیفه دوم	۱۰۸
علت پیروزی مسلمین	۱۱۰
نکوهش اهل رأی	۱۱۲
مشاوره‌ی نظامی	۱۱۳
رأی به عثمان و نادیده گرفتن حق امام	۱۱۴
گذشت و سکوت امام علیه السلام در برابر بیعت مردم با عثمان	۱۱۵
خصوصیات خلیفه سوم عثمان	۱۱۵
تبعید اباذر و عکس العمل امام علیه السلام	۱۱۶
غضب حق امام علیه السلام و هشدار امام علیه السلام	۱۱۷
پناه بردن مردم نزد امام علیه السلام از ستمکاری عثمان	۱۱۸
شناخت منافقان	۱۲۰
نکوهش از موضعگیریهای عثمان	۱۲۱
عوامل هلاکت انسانها	۱۲۱
پاسخ به شایعات دشمن	۱۲۲
دفاعیات امام علیه السلام برابر تهمتها	۱۲۳
پرهیز از افراط و تفریط نسبت به امام علیه السلام	۱۲۴

۱۲۵	فعالیت امام علیه السلام در طول ۲۵ سال سکونت
۱۳۵	بخش سوّم: ۵ سال حکومت برای استقرار عدالت
۱۳۷	فصل اوّل: بیعت عمومی، قبول خلافت، تقسیم عادلانه بیت المال
۱۳۸	خداشناسی
۱۳۹	بیعت عمومی مردم با امام
۱۴۰	علل نپذیرفتن خلافت
۱۴۱	بیعت آگاهانه
۱۴۲	توصیف روز بیعت مردم با امام علیه السلام
۱۴۲	مسئولیتهای اجتماعی و وظیفه‌ی الهی
۱۴۳	اعلام سیاستهای حکومتی
۱۴۵	توجه دادن مردم به اهل بیت علیهم السلام
۱۴۶	حقوق متقابل مردم و رهبر
۱۴۹	ضرورت اطاعت از دستورات الهی
۱۵۵	ویژگیهای رهبر اسلامی و شرط انتخاب آن
۱۵۷	واقعیت بینی در مبارزه
۱۵۸	ویژگی قرآن و مسلمان
۱۶۰	روش برخورد با دنیا
۱۶۱	ویژگی سلمان فارسی
۱۶۱	ویژگی امام علیه السلام در قبول خلافت
۱۶۲	حقوق متقابل مردم و رهبر

۱۶۲	 دستور به اطاعت
۱۶۳	 سیاست اقتصادی امام
۱۶۴	 تقسیم عادلانه بیت المال
۱۶۵	 اخلاق فرماندار
۱۶۵	 توجه به آخرت
۱۶۶	 درس زندگی
۱۶۶	 اخلاق اجتماعی کارگزاران اقتصادی
۱۶۷	 پرهیز از ستمکاری
۱۷۰	 احتیاط در مصرف بیت المال
۱۷۰	 علت نابودی ملتها
۱۷۱	 هشدار از استفاده ناروای بیت المال
۱۷۱	 انسان و مقدرات الهی
۱۷۲	 روش برخورد با مردم
۱۷۲	 هشدار از بدرفتاری با مردم
۱۷۳	 هشدار از خیانت به بیت المال
۱۷۳	 سفارش به میانه روی
۱۷۴	 اخلاق اجتماعی مأموران مالیاتی
۱۷۶	 در نظر گرفتن حقوق مردم و امانتداری
۱۷۸	 نامه به فرماندار مصر
۱۸۱	 فراخواندن فرماندار شجاع برای جنگ

سفرارش به میانه روی	۱۸۱
ضرورت ساده زیستی کارگزاران	۱۸۲
برخورد قاطع با خیانت کارگزاران	۱۸۴
مسئولیت فرمانده	۱۸۷
سرزنش از خیانت اقتصادی	۱۸۸
اخلاق کارگزاران	۱۸۹
رسیدگی به امور حاجیان در مراسم حج	۱۹۱
اخلاق فرمانده	۱۹۲
فصل دوم: شروع نارضایتیها از تقسیم عادلانه بیت المال	۱۹۵
سیمای منافقان	۱۹۶
پیروان شیطان	۱۹۸
برخورد قاطع با سران ناکثین	۱۹۸
اطاعت از رهبر و افشاء توطئه	۱۹۹
پاسخ به ادعای طلحه و زبیر	۲۰۰
امام و شناساندن اصحاب جمل	۲۰۲
شکوه از ناکثین	۲۰۳
افشای خیانت ناکثین	۲۰۴
آگاهی و مظلومیت امام	۲۰۴
وصف گمراهان و درمان غفلت زدگی	۲۰۵
آگاهی امام علیه السلام برای مقابله با اصحاب جمل	۲۰۷

۲۰۸		روش هدایت کردن
۲۰۸		روش بسیج کردن مردم برای جهاد
۲۰۹		ایجاد وحدت
۲۰۹		ماهیت سران ناکثین
۲۱۰		ویژگی نظامی امام علیه السلام و شکوه از قریش
۲۱۲		تأثیر محیط در انسان
۲۱۲		روانشناسی طلحه و زبیر
۲۱۳		پیمان شکنی زبیر
۲۱۳		ضرورت آمادگی برای جهاد
۲۱۴		بازداشتن ابوموسی از فتنه انگیزی
۲۱۵		شناسایی طلحه و زبیر
۲۱۷		افشاء ادعای دروغین طلحه
۲۱۸		روانشناسی طلحه و زبیر
۲۱۹		آموزش نظامی
۲۱۹		خبر از حکومت چهار فرمانروای فاسد
۲۲۰		تأسف بر کشتگان جمل
۲۲۰		شکست اصحاب جمل
۲۲۱		سرانجام حيله گری مردم بصره
۲۲۱		تقویت دین و ایمان
۲۲۲		نکوهش از نافرمانی عایشه

۲۲۳	 مردم بصره پیروان حیوان
۲۲۴	 تفاوت بین مرد و زن
۲۲۵	 حوادث سخت آینده
۲۲۶	 استفاده‌ی صحیح از دنیا
۲۲۷	 سایه اطاعت
۲۲۷	 بهترین پاداش برای مجاهدان
۲۲۸	 پرهیز از هواپرستی
۲۲۹	 خداشناسی
۲۲۹	 ستودن یاران نیکوکار
۲۳۰	 وصف روز قیامت و خبر از آینده بصره
۲۳۱	 علل انحراف بنی امیه
۲۳۵	 نکوهش از بدعتها
۲۳۵	 سخن عادلانه
۲۳۶	 شرایط یکسان بیعت
۲۳۷	 واقع نگری در برخورد با دشمن
۲۳۸	 وادار ساختن معاویه به بیعت
۲۳۹	 پاسخ تهدیدات نظامی معاویه
۲۴۱	 افشای ادعای دروغین معاویه
۲۴۱	 افشای چهره‌ی معاویه
۲۴۳	 پاسخ به تهدید نظامی

۲۴۴	معرفی عمروعاص
۲۴۴	یاری حق
۲۴۵	اندرز به دشمن
۲۴۶	روش برخورد با فرار
۲۴۷	تشویق برای جهاد
۲۴۸	توکل به خدا در هنگام جنگ
۲۵۰	دستورالعمل به پیشاهنگان سپاه
۲۵۱	آموزش نظامی
۲۵۲	مالک اشتر فرماندار شایسته
۲۵۲	ضرورت آمادگی رزمی
۲۵۳	تأخیر در جنگ
۲۵۴	نیایش در آستانه جنگ
۲۵۵	اصول انسانی در جنگ
۲۵۵	ارزیابی جنگ با معاویه
۲۵۶	دعای امام علی در میدان جنگ
۲۵۷	آموزش تاکتیک های نظامی
۲۵۷	سفارش به نماز، زکات و ادای امانت
۲۶۰	فرمان به آزاد کردن آب فرات
۲۶۱	چگونگی رویارویی با دشمن
۲۳۹	آموزش روانی در جنگ

۲۶۳ ..	در هنگامه‌ی نبرد آموزشهای پیاپی رزمی معنوی برای جنگ بی امان ..
۲۶۵	افشای چهره‌ی بنی امیه
۲۶۷	نبرد یاران در صفین
۲۶۷	اخلاق در جنگ
۲۶۸	ضرورت حفظ امامت
۲۶۸	افشای چهره‌ی معاویه
۲۶۹	داوری قرآن
۲۷۰	پرهیز از حيله و نیرنگ
۲۷۱	سیاست دروغی معاویه
۲۷۱	نکوهش اهل عراق
۲۷۳	روانشناسی عمرو عاص
۲۷۵	برترین گنج
۲۷۷	یاد یاران شهید
۲۷۷	حقوق اجتماعی
۲۷۸	حوادث جنگ صفین
۲۸۰	خداشناسی
۲۸۱	علل پیدایش فتنه‌ها
۲۸۲	تلاش در تحقق وحدت
۲۸۳	علل شکست کوفیان و پذیرش حکمیت
۲۸۵	نعمت زندگی - کیفر گناه

۲۸۷	 نکوهش از انتخاب حکم
۲۸۸	 نصیحت کننده‌ی مهربان دانا
۲۹۰	 خیانت ابوموسی و عمروعاص
۲۹۰	 علل پذیرش حکمیت
۲۹۱	 نافرمانی کوفیان
۲۹۲	 علل پذیرش حکمیت در صفین
۲۹۴	 افشاء گمراهی خوارج
۲۹۵	 سیاست استعماری قرآن بر سرنیزه کردن
۲۹۷	 شاعر منافق
۲۹۷	 ضرورت حکومت
۲۹۸	 سفارش به پرهیزکاری و یاد مرگ
۳۰۰	 آینده شوم خوارج
۳۰۱	 روش مناظره با دشمن مسلمان
۳۰۲	 هشدار به خوارج
۳۰۲	 خبر از قتلگاه خوارج
۳۰۳	 پیشگویی‌های دروغین از علم ستاره شناسی
۳۰۴	 فریب خوردگان خوارج
۳۰۴	 همانند کوه
۳۰۵	 تداوم تفکر انحرافی خوارج
۳۰۶	 نهی از کشتار خوارج

جرات امام علیؑ در کندن چشم فتنه (خوارج) و خبر از فتنه‌های بنی امیه و	
سرانجام تلخ آنها.....	۳۰۶
ادامه ستمکاری بنی امیه.....	۳۰۹
ضرورت اطاعت از رهبری.....	۳۰۹
ادعاهای باطل معاویه.....	۳۱۰
مسئولیتهای رهبری.....	۳۱۲
سستی و نافرمانی کوفیان.....	۳۱۳
نکوهش کوفیان و علل شکست آنان.....	۳۱۵
اندرز یاران و خبر از خونریزی حجاج بن یوسف.....	۳۱۷
پیراهن عافیت.....	۳۱۸
ستایش و نیایش.....	۳۱۹
مسئولیت فرمانداری.....	۳۲۰
نکوهش یک کارگزار خیانتکار.....	۳۲۱
پند و هشدار به معاویه.....	۳۲۳
سابقه بد اشعث بن قیس.....	۳۲۴
مسئولیت نظامیان.....	۳۲۵
پرهیز از شرارت سپاه نسبت به مردم.....	۳۲۶
نکوهش از فرمانده شکست خورده.....	۳۲۷
افشای سیاست معاویه.....	۳۲۸
سخت گیری در مصرف بیت المال.....	۳۲۹

۳۲۹		مبانی صلح مسلمین
۳۳۰		معاویه و دنیاپرستی
۳۳۱		تأسف از فرار مصقله
۳۳۲		تهاجم معاویه به شهر انبار
۳۳۴		حمله به کاروان حجاج
۳۳۶		خبر از تهاجم خونین عبدالملک مروان به کوفه
۳۳۷		گرفتار مردم کوفه
۳۳۹		آنچه که باید یک فرماندار بداند
۳۴۲		دلجویی از فرماندار معزول
۳۴۳		ویژگی مالک اشتر
۳۴۴		مظلومیت امام علیه السلام در خلافت
۳۴۶		علل سقوط مصر
۳۴۷		تعریف از هاشم بن عتبہ
۳۴۷		هشدار به مردم بصره
۳۴۸		افشای چهره‌ی عمرو عاص
۳۴۹		افشای توطئه معاویه نسبت به زیاد
۳۷۰		آمادگی رزمی و اعلام مواضع قاطعانه در جنگ
۳۷۲		هشدار از تبلیغات دروغی معاویه در حج
۳۷۳		نکوهش کوفیان در یاری نکردن مالک بن کعب
۳۷۴		غار تگری فرماندهان معاویه

خیانت در امانت.....	۳۷۵
شکست یاران امام - نفرین به امت خیانتکار.....	۳۷۶
دژ محکم - قاطعیت امام علیه السلام در نبرد با منحرفان.....	۳۷۷
هشدار از آینده تلخ فرزندان امیه.....	۳۷۹
درخت توحید.....	۳۸۰
فصل سوم: خبر از فتنه و شهادت خویش.....	۳۸۳
وصف کشورداری خویش.....	۳۸۴
خبر از فتنه ها و شهادت خویش.....	۳۸۴
موضعگیری امام علیه السلام برابر تهدید به ترور.....	۳۸۵
وصیت نسبت به اموال شخصی.....	۳۸۶
درس زندگی به امام حسن علیه السلام	۳۸۷
خبر از حکومت معاویه و دستور به بدگویی از امام.....	۴۰۵
آمادگی امام علیه السلام برای جهاد در آخرین روزهای زندگی.....	۴۰۶
شکوه ها با پیامبر.....	۴۱۲
وصیت امام علیه السلام قبل از شهادت.....	۴۱۲
سفارش به رعایت عدالت در قصاص.....	۴۱۴
وصیت امام علیه السلام در لحظه شهادت.....	۴۱۶

مقدمه :

الحقّ مع علی و علی مع الحقّ^۱ : به هر سو رو کند، حق با اوست و حق در هر کجا باشد علی آنجاست.

با درود و سلام بر پیشوای نخستین شیعیان و آموزگار درس دلیری و انسانیت حضرت امیرالمؤمنین علی .

علی علیه السلام پیش از آنکه امام عادل برای دیگران باشد و درباره ی دیگران به عدل رفتار کند، خود شخصاً موجودی متعادل و متوازن بود. کمالات انسانیت را با هم جمع کرده بود. هم اندیشه ای عمیق و دوررس داشت و هم عواطفی رقیق و سرشار، کمال جسم و کمال روح را توأم داشت، شب هنگام عبادت از ما سویی می برید و روز در متن اجتماع فعالیت می کرد.

روزها چشم انسانها، مواسات و از خود گذشتگی های او را می دید و گوشه های پند و اندرز و گفتارهای حکیمانه اش را می شنید و شب، چشم سستارگان اشک های عابدانه اش را می دید و گوش آسمان ،

۱. پیامبر خطاب به عمار چنین فرمود: الحق مع علی و علی مع الحق. (کنز العمال،

ج ۶ ص ۱۵۵ و تاریخ بغداد، ج ۱۳ ص ۱۸۶).

مناجاتهای عاشقانه‌اش را می‌شنید. هم مفتی بود و هم حکیم، هم عارف بود و هم رهبر اجتماعی. هم زاهد بود و هم سرباز، هم قاضی بود و هم کارگر. هم خطیب بود و هم نویسنده. بالاخره به تمام معنا یک انسان کامل بود با همه‌ی زیباییهایش.

اما به قول استاد مطهری: ما شیعیان باید اعتراف کنیم که بیش از دیگران درباره‌ی کسی که افتخار نام پیروی او را داریم ظلم و لاقول کوتاهی کرده‌ایم. اساساً کوتاهی‌های ما ظلم است. ما نخواسته و یا نتوانسته‌ایم علی را بشناسیم. بیشتر سعی و کوشش ما درباره‌ی روایات روشن و محکمی که از حضرت رسول اکرم درباره‌ی علی است و نیز دشمنی با کسانی که این روایات و سخنان را نادیده گرفته‌اند بوده است نه درباره‌ی شخصیت عینی مولا علی. غافل از این که مشکی که عطار الهی بحق معرف اوست خود بوی دلاویزی دارد و بیش از هر چیز لازم است مشام‌ها را با این بوی خوش آشنا کرد. یعنی باید آشنا بود و آشنا کرد. معرفی عطار الهی به این منظور بوده که مردم با بوی خوش آن آشنا شوند، نه اینکه به گفته عطار قناعت ورزند و تمام وقت خویش را صرف بحث در معرفی وی کنند نه آشنایی با او.

بنابراین ما می‌توانیم از دو منبع برای تبیین اندیشه‌های امیرمؤمنان استفاده کنیم: یکی تاریخ زندگی آن بزرگوار است و دیگری کلماتی

که از ایشان برای ما به یادگار مانده است. کلمات ایشان عمدتاً در کتاب شریف نهج البلاغه گردآوری شده است.

و بی گمان، شناخت اسلام راستین و درک حقایق ناب این دین، بدون مطالعه‌ی موشکافانه و مستمر نهج البلاغه میسر نمی‌گردد. بدون داشتن دیدگاهی از محتویات این کتاب شریف نمی‌توان، آن-گونه که باید، درک روشن و واضحی از اسلام و کتاب آسمانی آن یعنی قرآن بدست آورد چراکه علی شخصیتی است که با تمام وجود در اسلام ذوب شده و آیینی تمام نمای این دین الهی بوده است.

پس از انقطاع وحی الهی، کتابی از نظر اعتماد و اطمینان چون نهج البلاغه تدوین نشده است. نهج البلاغه، راه روشن علم و عمل، صدف مرواریدهای حکمت و گنجینه‌ی یاقوت‌های سخن است. موعظه‌های رسا و پرنفوذ آن درمیان خطبه‌ها و نامه‌ها، قلب‌ها را مجذوب می‌سازد و کلمات قصار و حکمت‌های کوتاه آن ضامن سعادت دنیا و آخرت است.

دوران زندگی امام علی علیه السلام دوران فوق العاده پر حادثه و پر آشوبی بود. موقعیت‌ها و فرصت‌های بسیار مناسب و مبارکی که بدست امام علی علیه السلام افتاد خواه دوستیها و خواه دشمنی‌ها که با او ورزیدند به ایشان مجال داد تا پاره‌ای از معارف و از اندیشه‌های مهم اسلامی را بیان کنند.

دوران زندگی امام علی علیه السلام را می‌توان به سه فصل تقسیم کرد. ابتدا ۲۳ سال همگامی ایشان با پیامبر در احیا و ایجاد یک ایدئولوژی الهی و اسلامی و جهاد برای تحقق رسالت معنوی و اجتماعی پیامبرانه‌ی پیامبر اسلام در طول ۱۳ سال مکه و ۱۰ سال مدینه است.

بعد از آن ۲۵ سال سکوت و تحمل ایشان در دوران خلافت خلفا و نشان دادن عالیت‌ترین رشد اجتماعی و نفی خود و (نفی) حق خود و خاندان خود، (حق مسلم مطلق است) برای حفظ وحدت مسلمانان. امام در طول این مدت محنت‌زا و غم‌بار، بسیاری از مشکلات مراجعه‌کنندگان را گشود و از راهنمایی کسانی که پیش از وی، مسند خلافت را به خود اختصاص دادند، دریغ نورزید و آن‌جا که بایست، مصلحت را بیان می‌کرد و آنان هم بارها گفتند: اگر تو نبودی ما تباه می‌شدیم. امام علی علیه السلام در همین سالها بود که به گردآوری قرآن پرداخت و آن را چنان که بر رسول اکرم نازل شده بود، فراهم آورد. و نیز به امر کشاورزی مشغول بود، ایشان در بیابانهای گرم و سوزان ینبّع به احیای چشمه‌ها و حفر چاه‌ها و قنات و آباد کردن نخلستان‌های فراوان می‌پرداخت و علاوه بر ینبّع، در نواحی متعدد دیگر مدینه نیز به این کار مشغول بود. ابن ابی الحدید در این باره می‌گوید: امیرمؤمنان با دست خود کار می‌کرد، زمین شخم می‌زد، آبیاری می‌کرد و خرما می‌کاشت. همه‌ی این

کارها را بی واسطه انجام می داد و از حاصل این کارها هیچ چیز - نه برای خود و نه برای فرزنداناش باقی نمی گذاشت و همه را در راه خدا انفاق می کرد.

فصل آخر زندگی پربرکت امام علی علیه السلام ، ۵ سال حکومت ایشان است برای استقرار عدالت، در این سالها بود که حضرت با مسائل بسیاری روبرو بود. یکی از مهمترین مسائل و مشکلاتی که برای حضرت بوجود آمده بود وجود خوارج بود. خوارج همچنان که می دانید طایفه نیمه سیاسی و نیمه مذهبی بودند و اعتقادات کلامی خاصی داشتند یکی از آن اعتقادات فوق العاده خطرناک آنها، این بود که افراد گناهکار، از دین خارج می شوند و گناه کردن کافی است که کسی را کافر کند و به همین دلیل هم خون او را مباح کند. در امر دیانت و در امر عبادت انسانهای فوق العاده ثابت قدمی بودند و برای اعتقادشان جان فشانی می کردند، قیافه ی بسیار مذهبی و عابدانه ای داشتند اما بسیار کج فکر بودند تا آنجا که حکومت بر مردم را فقط از آن خدا می دانستند. و همین ها بود که یک معزل جدی برای حکومت امام به حساب می آمدند.

امیرالمؤمنین ظهور خوارج را به فتنه تعبیر کردند و فرمودند: من بودم که چشم فتنه را درآوردم و کسی جرأت به این کار را نداشت. از سوی دیگر روبرویی امام با خود معاویه بود و سیاست بازیهایی که در کار معاویه بود تنگناهایی را برای ایشان بوجود می آورد. جنگهای

طولانی و مفصل و متعددی که رخ داد و امام علی علیه السلام در اغلب آنها شخصاً شرکت داشتند هم از حوادث مهم دوران زندگی امام علی علیه السلام است.

مجموع این ها زندگی امام علی علیه السلام را زندگی فوق العاده پربار و دوجوانی کرده است.

از عجایب این است که امیرالمؤمنین با اینکه خطیب زبردست درجه‌ی اولی بود تقریباً تا پنج سال پایانی زندگی خود سخنرانی نکرده بود. در دوران خلافت خود که ۵ سال واندی به طول کشید مجموع این سخنرانی‌ها انجام شد. و مجموع گفته‌هایی که ما الان از آن بزرگوار در اختیار داریم محصول این دوران کوتاه است که البته محصول فوق العاده مغتنم و مهمی برای بررسی اندیشه‌های ایشان است.

کتاب حاضر در حقیقت مجموع گفته‌های امام است (در نهج البلاغه بصورت خطبه و نامه آمده است) که سعی شده در آن قدم به قدم از کودکی حضرت- هنگامی که طفل خردسالی بودند و در دامن پیامبر پرورش یافتند تا حوادث بعثت پیامبر و همراهی ایشان با رسول خدا در طول ۲۳ سال. و بعد رحلت پیامبر و وفات همسر باوفایشان و ۲۵ سال سکوت در برابر خلافت سه خلیفه‌ی اموی و بالاخره قتل عثمان تا هنگامی که مردم برای بیعت با امام سراز پا نمی‌شناختند و قبول خلافت از طرف امام و حوادث بعد از آن از

جمله تقسیم عادلانه بیت المال و سفارش به کارگزاران در ادای حق مردم و ... تا شروع نارضایتی‌ها از عدالت حضرتش که منجر به جنگهای جمل، صفین و نهروان شد و بعد از آن مشکلاتی که معاویه باعث شد از جمله، حمله به کاروان حاجیان-هجوم به شهرها و غارت اموال و کشتار مردم... تا آخرین روزی که امام لشکری عظیم برای رویارویی با معاویه فراهم آورد و برای جنگ نهایی آماده شده بودند که شهادت امام، مردم را پراکنده و ماتم زده کرد و در پایان وصیت ایشان به امام حسن و حسین سه بخش تنظیم گردد.

امید است این کار کوچک مورد قبول مولا و حضرت فاطمه علیها السلام قرار گیرد.